

De jager als wolf

tekst Hans van den Bos,
foto's Harm Roseboom en
Hans van den Bos

Het wildbeheer moet op de schop, zegt Jaap Kuper. Dat is nodig voor een ecologisch bosherstel. Een effectievere jacht kan ervoor zorgen dat jonge loofboompjes niet langer weggevreten worden. 'Jagers moeten jagen als wolven, zodat herten hun leefgebied anders gaan gebruiken en bepaalde plekken langdurig mijden.'

Jaap Kuper is al vele jaren een pleitbezorger van ecologisch ofwel natuurvolgend bosbeheer (zie ook zijn opinie in *Nieuwe Veluwe* 1, 2018). Toen hij nog rentmeester was van Kroondomein Het Loo schiep hij er eer in het aanzienlijke bosareaal zoveel mogelijk volgens ecologische principes te bestieren. Dat gold niet alleen voor het bos met een natuurdoelstelling, maar ook voor het bos waar hij geld mee moest verdienen. Door goed naar het bos te kijken en te rekenen werd het hem al snel duidelijk dat het ook zakelijk slim is om optimaal gebruik te maken van de ecologische processen – die zijn immers gratis. 'Investeringsen kan je beter zoveel mogelijk voorkomen: die kosten geld, dat je niet eenvoudig terugverdient uit houtverkoop.' Vooral kunstmatige verjonging is een grote

kostenpost. Daarom zegt hij ook: geld verdienen met bosexploitatie kan alleen met spontane bosverjonging.

Wildstand te hoog

Kuper geeft een grove schets van de bosontwikkeling op de Veluwe. Veel van het bos bestaat uit grovedennenbos, dat zich vanuit heide heeft ontwikkeld. De volgende stap in de natuurlijke bosontwikkeling gaat naar loofbos. De loofbomen (eik, berk, lijsterbes, beuk) vestigen zich spontaan onder de grove den, zolang ze niet worden opgevreten. 'En dat is precies het probleem', zegt Kuper. 'De wildstand, vooral van herten, is in bijna alle Veluwse bossen net iets te hoog om loofbomen een faire kans te geven. Zwijnen zijn wat bosverjonging betreft geen probleem, zij vreten zelden aan jonge boompjes.' Uitrasteren om hertenvraat tegen te gaan, vindt hij geen optie. Dat is te duur. Maar hij heeft ook geen geduld om nog decennia te wachten totdat zich roedels wolven gevestigd hebben. Want reken maar dat die de herten in beweging zullen brengen.

Ecologische jacht

Een artikel van wildecoloog Joris Cromsigt in *Journal of Applied Ecology* (2013) inspireerde Kuper om voor het Veluwse vraatprobleem een alternatieve aanpak te bedenken in de uitvoering van het wildbeheer. Cromsigt beschrijft twee effecten van de wolf op zijn prooidieren: a) de wolf roomt de wildpopulatie af (door te doden) en b) hij heeft invloed op hoe de prooidieren het terrein gebruiken, omdat de ene plek veiliger is dan de andere. Het artikel geeft volgens Kuper goede aanknopingspunten om de jachttechniek van wolf te imiteren, met grotendeels vergelijkbaar effect op de herten. Centraal staat dat jagers 'angst' gaan gebruiken, waarbij ze het onvoorspelbare wolvengedrag imiteren. Bij wolven weten herten nooit waar en wanneer die opduiken, met hoeveel ze zijn en wat ze doen. Dit in tegenstelling tot de reguliere jacht die plaatsvindt in een vaste periode van het jaar, op vaste plaatsen, vaak op dezelfde dagen en tijdstippen, en vaak nadat op bepaalde plaatsen terreinauto's hebben gereden. Een onvoorspelbare ecologische jacht die angstgevoelens onder herten voedt, kan ervoor zorgen dat de dieren bepaalde gebieden langdurig gaan mijden. Kuper: 'Mijn idee is om in

'Bij ecologische jacht heb je helemaal niet zoveel regeltjes nodig. Je moet gewoon het gedrag van wolven imiteren'

In dit open bos had al volop verjonging kunnen staan als de wilddruk niet zo hoog was geweest.

Grovedennenbos waaruit een tijdlang wild is geweest. Er is hierdoor een onderetage van loofhout ontstaan.

10 procent van het bosgebied het afschot te concentreren, totdat het daar ogenschijnlijk 'leeggeschoten' is. Als de jager daar een groepje herten treft en slechts één dier schiet, zal de rest in paniek wegrennen. Op deze plaats komen ze niet snel terug en mogelijk geven ze hun angst door aan soortgenoten. De jagers zullen moeten leren wat wel en wat niet werkt om de herten gedurende tien tot vijftien jaar uit het bosdeel te houden. Want zoveel tijd is er nodig om loofbomen de kans te geven zich te verjongen en voorspoedig door te groeien naar een lengte waarbij ze minder gevoelig zijn voor vraat. Als de bomen die kwetsbare jonge fase eenmaal door zijn, kunnen ze wel honderd of tweehonderd jaar mee. Bescherming tegen wild is dan niet meer nodig. Dit systeem betekent uiteindelijk dat in 90 procent van het areaal meer wild mag lopen dan gemiddeld. Voor de jager blijft er nog genoeg te jagen en voor de recreant om te zien.' Een ingewikkelde zonering van vrijwel grof-wildvrij bos en bos met wild is volgens de

steeds enthousiaster vertellende bosbouwer niet nodig: 'Je hoeft alleen maar te kijken: waar is ruimte, waar is het bos aan verjongen toe? Dat zal vooral in al wat ouder grovedennenbos zijn (zo'n 60 tot 100 jaar oud), waar al bomen verdwenen zijn door dunningen en vanzelf ruimte en licht voor spontane verjonging van loofbomen ontstaat.' Ook de instructie van de boseigenaar aan de jachthouder kan simpel blijven: maak in de te verjongen gebieden de wildstand heel laag en houdt deze laag. Daarnaast geeft de eigenaar aan op welk niveau hij de wildstand voor het totale areaal wil hebben.

Van reguliere naar ecologische jacht

De theorie is simpel, maar de praktische uitvoering zal nog heel wat voeten in aarde hebben. Zo groot zijn de verschillen in wat het ecologisch bosbeheer vraagt en wat jagers gewend zijn te doen. Jagers zullen veel meer in de huid moeten kruipen van zowel wolven als herten en rekening moeten houden met het

leervermogen van de herten. Wildbeheer is al heel lang geen functioneel instrument meer in het bosbeheer, ervaart Kuper, maar kan het wel weer worden. 'De wildbeheerders zijn vaak andere personen dan de bosbeheerders; ieder met eigen doelstellingen. Jagers willen graag wat te jagen hebben. Hoe hoger de wildstand hoe meer aanwas, hoe meer er geschoten kan/moet worden. Bosbouwers willen juist bosverjonging. Dat kan alleen met een lage wildstand. Dat zijn dus botsende belangen.' 'De scheiding van wild- en bosbeheer vloeit eigenlijk voort uit de tijd dat de adel zich het recht van de jacht voorbehield en jacht niet meer een middel was om aan voedsel te komen, maar een vorm van sport en cultuur. Toen zijn er ook gedragsregels en beheer-normen ontstaan, met hele verhalen wat je wel en wat je niet mag schieten, en wanneer... Een wolf denkt daar ongetwijfeld anders over.'

Wat hij wil is eigenlijk helemaal niet zo moeilijk, zegt Kuper: 'Bij ecologische jacht heb je helemaal niet zoveel regeltjes nodig, zoals die er nu wel zijn en zijn vastgelegd in complexe fauna-beheerplannen. Je moet gewoon het gedrag van wolven imiteren.' Dan gaat het vooral om:

- Gedurende het hele jaar jagen, overdag en af en toe ook 's nachts;
- Het jagen concentreren op bepaalde gebieden, die daardoor fors leger worden dan de overige terreinen;
- Ook afschot uitvoeren in voor herten gevoelige periodes, zoals het voorjaar.

Herten zullen snel leren waar zij relatief veilig kunnen vreten, en waar niet. Een vereiste is wel dat de wildstand in het veilige gebied niet hoger is dan de ecologische draagkracht. Want als er te weinig voedsel beschikbaar is, laat het wild zich moeilijker afschrikken.

Proefgebied

Tot zover de theorie. Het ligt zo voor de hand dat je bij de jacht op zwijnen en herten de jachtwijze van de belangrijkste natuurlijke predator, de wolf, imiteert. Wordt dat momenteel al ergens op deze manier gedaan? Niet dat Kuper weet. 'Daarom ben ik op zoek naar partijen die een proef willen starten. Ik heb hiervoor contact met de Gelderse Fauna Beheer Eenheid (FBE-Gelderland). Die staat sympathiek tegenover deze aanpak. Onlangs hadden we een goed gesprek met beheerders

Zwaar bevreten jonge beuken. Het wordt uiteindelijk wel loofbos, maar ongeschikt voor houtproductie.

'Bij wolven weten herten nooit waar en wanneer die opduiken en met hoeveel ze zijn. Dit in tegenstelling tot de reguliere jacht'

van een gebied bij Epe. Dat bleek helaas toch niet zo geschikt als proefgebied: het stond al barstensvol met douglasverjonging – niet echt de ideale situatie om loofbos van de grond te krijgen. Toch vinden zij het idee interessant en willen ermee aan de slag. Intussen zoeken we verder naar mogelijke pilotgebieden.' Dat sterk verlagen van de wildstand in de te verjongen gebieden, om hoeveel beesten gaat dat in de praktijk? Kuper: 'Stel dat het bos 1000 hectare groot is, dan schiet je 100 hectare min of meer 'leeg'. Bij een stand van gemiddeld drie stuks per 100 hectare betekent dat dat je drie herten mag doden (bij een hogere stand evenredig meer). Het gaat dus maar om een klein aantal.' Dit brengt hem erop dat bij de start van een experiment goed moeten worden gecommuniceerd. Zeker als er ook wel eens 's nachts gaat worden gejaagd. 'Dit moet voorkomen dat allerlei wilde verhalen gaan ontstaan, zoals: er waren vannacht stropers in het bos.'

Experiment Deelerwoud

Hoe kijkt hij trouwens aan tegen de experimenten van Natuurmonumenten in het Deelerwoud en van Staatsbosbeheer op de Midden-Veluwe om minder te bejagen? Kuper: 'In deze gebieden maakten de beheerders de

principiële keus om de wilddichtheid zo weinig mogelijk te beïnvloeden. Dat zou, naar hun mening, zo natuurlijk mogelijk zijn. Maar ze maken daarbij een onlogische keuze: immers het bos daar bestaat uit vooral dennen. Bij een hoge wildstand ontwikkelt zich daaruit pas op zéér lange termijn een natuurlijk loofbos-systeem.' Het lijkt hem logischer om het den-nenbos zich eerst te laten ontwikkelen tot loofbos en pas daarna de wildstand hoger te laten worden. Ook hier zal ecologisch wild-beheer goed werken. Voor Jaap Kuper is het duidelijk: ecologisch bosbeheer kan niet zonder ecologisch wildbeheer. Hij vindt het probleem rond de wildvraat die de bosontwikkeling frustreert zó belangrijk dat hij zelf regelmatig met dit verhaal (inclusief de oplossing) de boer op gaat. Kuper: 'Komende donderdag zelfs twee lezingen op een dag!' Dit wordt bijna als werken', lacht de pensionado.

Op zaterdag 13 oktober organiseren de Gelderse Natuur en Milieufederatie in samenwerking met Vrienden van de Veluwe en Nieuwe Veluwe een excursie natuurvolgend bosbeheer, waarbij ongetwijfeld ook ecologisch wildbeheer een plek krijgt (informatie en opgave zie pagina 3).